

ad 35232, VII, C, g. 61

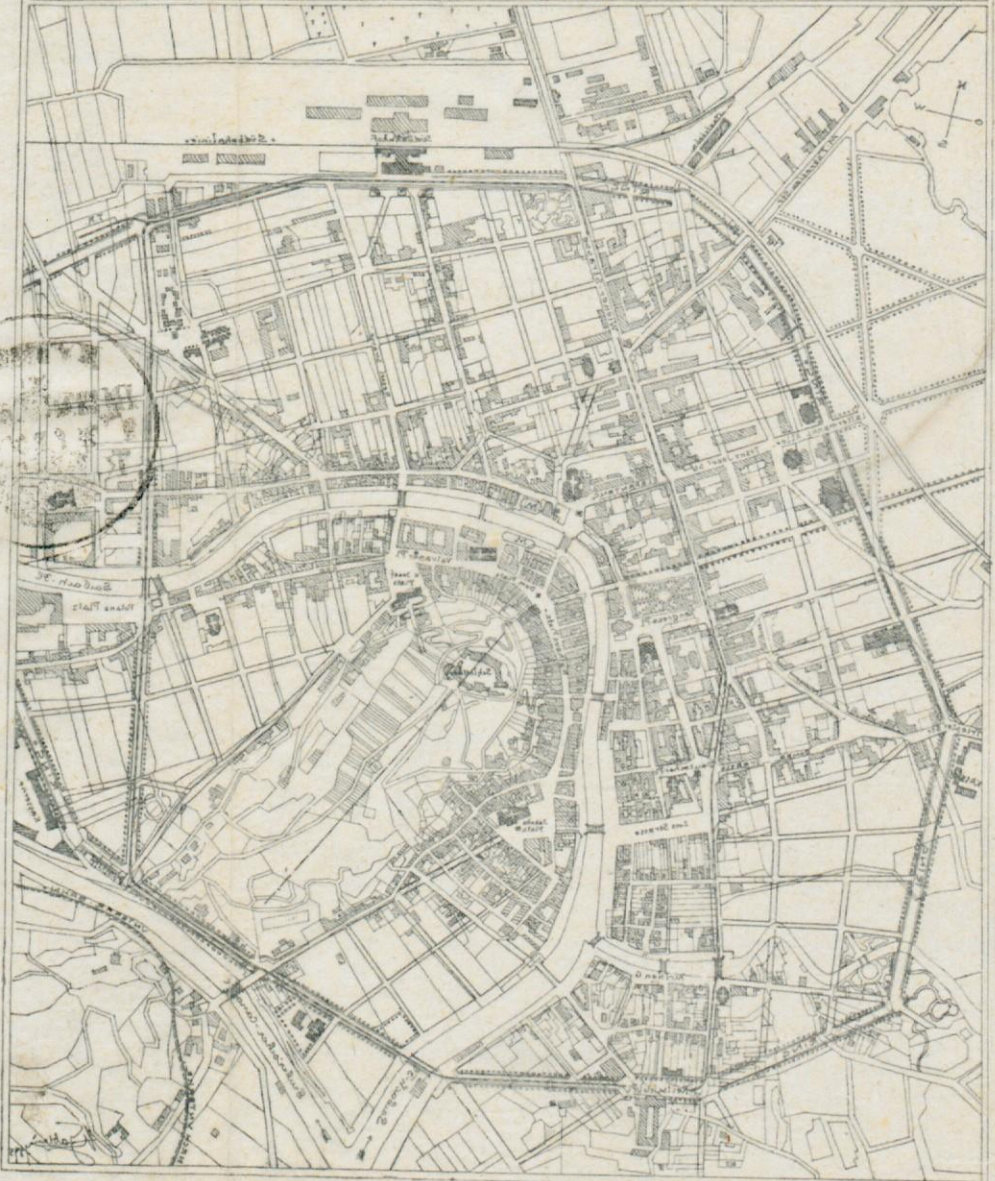
107/95

GENERAL-REGULIRUNG DER STADT LAIBACH

ÜBERSICHTSPLAN ZU EINER

ZEICHEN-ERKLÄRUNG:

BEZUG AUF DEN PLAN DER STADT LAIBACH VON 1850. VERMISSTEN THEILEN HINZUGEFÜGT. VERMISSTEN THEILEN HINZUGEFÜGT.

POROČILO
K
NAČRTU OBČNE REGULACIJE
STOLNEGA MESTA
LJUBLJANE

SESTAVIL
MAKS FABIANI
DIPL. ARHITEKT

DUNAJ 1895

Poročilo pojasnjuje sledeče risarije, ki jih je pisatelj napravil za svoj načrt :

- 1.) *splošen načrt; mera: 1 : 5000*
- 2.) *glavni načrt za reguliranje (v štirih delih);
mera : 1 : 2880*
- 3.) *perspektivno risan reguliran Marijin trg in
Francov (frančiškanski) most*
- 4.) *Podrobne studije.*

Poročilu je pridejan načrt reguliranega mesta.

V v o d.

Neobhodna nujnost ali pa direktna vladarjeva želja prisilijo navadno mesta, da si — in to vedno z velikanskimi stroški — skušajo preustrojiti načrt, ki naj jih vodi pri skupni težnji, da naj je vse v prospeh mesta; tako n. pr. vprašanja, kako zidati ceste, kako najboljše vporabiti prostor ob rekah in nad njimi i. t. d. Ljubljancanom zastavila je ista vprašanja grozna nesreča, ki jih je pred kratkim doletela. Ljubljanskemu mestu treba je torej kar najboljše premisliti, kako in kaj naj se zida, in vodi naj ga pri tem preudarjanju misel, da se naj in se bo Ljubljana razvijala in cvela, in je treba torej skrbeti za bodočo — mimo sedanje — lepšo in večjo Ljubljano.

Brez dvojbe je to lepa in velika ideja, in zanima naj se zanjo vsakdo — naj si je strokovnjak ali ne, prav posebno naj se pa briga zanjo oni, ki živi in je morda dober kos svojega življenja preživel v Ljubljani in mu je torej Ljubljana domačija in v tej domačiji vsak kotiček ljub in drag.

Tudi mene napotila je omenjena misel k globočjemu premišljanju, in evo, tu podajem slavnemu ljubljanskemu meščanstvu njega rezultat: načrt, kako regu-

lirati Ljubljano. Jasno mi je pri tem, da ta moj načrt ni nikakor nekaj, na čemur se ne bi zamoglo marsikaj spremeniti; nasprotno: posamnosti se morajo brez dvojbe spremeniti, a prepričan sem, da je načrt — kot sem ga narisal — možno vresničiti in da dobri stvari vsaka — katerakoli misel — le koristi.

Pri tej regulaciji je treba natanjko ločiti dve dôbi: prva je ta, v kateri je vsakomur skrbeti, da se zasebna poslopja, ki jih je treba podreti, kar najhitreje zopet pozidajo. Ta dôba obsegala bo le par let. Druga dôba pa obsega bodočnost mesta v najširjem pomenu besede in je dôba, ki nujno zahteva krepko gmotno stanje in ki se ne ozira na posamnike, temveč na mesto sploh.

V obeh slučaji je treba je pred vsem skrbeti za Ljubljano kot celoto, in da se to zgodi, mora se olajšati v mestu kolikor mogoče promet; zahtevati se mora, da se ohrani in pomnoži kolikor mogoče mestu lepoto in premisliti se mora tudi, kako poskrbeti za Ljubljano v zdravstvenem oziru.

Prava ljubezen do domačega mesta pa bo lajšala posamnemu meščanu žrtve, ki jih bo zahtevala od njega celota in sprijaznila ga bo z mislijo, da so osebne koristi le malenkost, če se gre za blagor celega mesta.

Bistvene točke regulacije.

„Stari trg“, „Mestni trg“, „Stolni trg“, „Valvazorjev trg“ in njih arhitektonična zaključka „Sv. Jakoba trg“ in „Cesar Jožefov trg“ vse to zjedinjeno je temeljni motiv podobe ljubljanskega mesta in umljiv je sam ob sebi vsakomur, ki premisli, kako da teče Ljubljana in kako da stoji „Grad“.

Hrbtišče Grada označuje takorekoč simetrijo mesta.

Pri „Francovem mostu“ zavije se Ljubljana pravokotno in tako določuje tudi na levem rečnem bregu naravnana lega sama, kako naj vodijo tu bližnje dve ali tri glavne ceste (Strassenzüge).

Na opisani motiv oziral sem se vedno in zaradi tega zdi se mi primerno, da se pred veliko „Nušak-kasarno“ in pred cerkvijo sv. Petra pustijo večji prostori — trgi. Ti trgi so torej prav za prav novi zaključki onega motiva in so prav posebnega arhitektoničnega pomena za regulirano: Šelenburgovo ulico, Aemonsko cesto in Cesto v mestni log oziroma za Poljske ulice, ki naj vodijo od ceste Marije Terezije tje do Sv. Petra.

Arhitektonično nujno zdelo se mi je tudi celo mesto obdati s široko cesto, ki bi šla ob mestni periferiji. Ta pas (Ring), ki si ga mislim, je — deloma vsaj — že vresničen (Gruberjeva cesta, Cesta na južni kolodvor in — deloma že regulirana Tržška cesta); treba ga je torej le primerno zaključiti, treba je, da postane povsod jednako širok — vsaj 28 m

— in spremeniti ga v nekaj boulevard, s stranskimi drevoredi za pešce i. t. d.

Ob tej cesti (Ring) trebalo bi postaviti vse vojašnice, onkraj njega pa naj bi bile vse zdravstvene naprave: bolnice in kar je sličnega, hiralnice, kopališča, drsališča, igrališča i. t. d.

Z ozirom na promet je tudi neobhodno potrebno, da se Karlovska cesta direktno brez ovinka zveže s sv. Jakoba trgom in orijentirana naj je ta cesta naravnost na spomenik Matere Božje na omenjenem trgu. Nujno potrebno zdi se mi to, ker sem prepričan, da se bode Karlovska predmestje, posebno pa Kurja vas v kratkem tako razcvela, da bo omenjena projektirana cesta postala živa potreba.

Nič manj potrebna ni direktna zveza ceste Marije Terezije (kapelica sv. križa, sedanja cerkev pri bolnici) in Marijinega trga.

Ravno sedaj, ko bo treba toliko hiš porušiti, je tudi lahko mogoče, da se napravi sledeča cesta: od Mestnega trga čez Ribji trg ob Zvezdi proti Tivoliju, vspeoredno s Slonovo ulico in Lattermanovim drevoredom. Cesta je potrebna, to spozna vsakdo, ki ve, da sta Špitalska in Slonova ulica preozki za promet.

Gosposke, Špitalske, Čevljarske ulice i. t. d. ménim, da ne bi trebalo za mnogo razširiti, a kar bi se v tem oziru storilo, moralo bi se dosledno izpeljati.

Treba je, da se pri vsakem reguliranju ozira na to, da so zveze vseh cest, ki vodijo v mesto, med saboj in z južnim kolodvorom, kolikor mogoče prikladne, zdi se mi pa, da se ni preozkosrčno ozirati na smer pri onih cestah, ki naj le skupine hiš (Baublöcke)

delijo v manjše skupine. Vse ceste pa, ki bi bile onkraj mestnega pasa (Ring), naj bi vodile radialno v mesto; direktiva naj bi bil grad.

Kako naj zidajo posestniki hiše?

Nikakor naj se ne dovoli, da bi kdo v mestu zidal več kot trinadstropne zasebne hiše, kojih največja višina bi bila 17 m.

Onkraj mestnega pasa — prav posebno pa proti Tivoliju — naj se zidajo k večjemu dvenadstropne hiše ali vile, ker ravno Tivoli, ki je najlepši kraj mesta — naj ohrani svoje Cottage-am podobno lice.

Vse hiše ob pasu naj krasé na cestni strani mali lepi vrtiči.

Skrbeti je tudi za to, da ostane in postane pasaža ob bregovih Ljubljane prosta. To je jako lahko mogoče storiti, ne da bi posestniki pri tem kaj škode trpeli, nasprotno, le koristila jim bo ta pasaža, ako se napravijo arkade ob bregovih. Arkade ne bi samo gmotno mestu in posameznikom koristile, temveč bile bi tudi pravi kras Ljubljane. Važno zdi se mi omeniti še to, da naj bi bili obe vrsti hiš — ob desnem in levem bregu Ljubljane — vedno vzporedni; nikakor se mi pa ne zdi opravičena brezpogojna zahteva, da bi morala biti oddaljenost vseskozi ista.

Mostovi.

Prav nujno zdi se mi napraviti vojaški most (pri sv. Petru) v smislu novoprojektirane ceste; potem most na Francovem obrežju. Primerno zdi se mi tudi preložiti most, ki bi menda vodil na Opekarsko

cesto, v mestni pas, ker skoraj gotovo v onem kraju nikdar ne bo prevelikega prometa.

Tudi Ljubljani se ne bo mogoče izogniti prepotrebneemu zlu: tramvaju. Kako si ga mislim, označil sem v načrtu; vpošteval sem pri tem seveda, kolikor se je dalo, to, da postane zveza med južnim in dolenskim kolodvorom kar najlažja.

Trgi.

Karakteristični so in ostanejo za Ljubljano dolgi trgi (Lang-Plätze) kot Kongresni trg i. d. Slično si predstavljam tudi trg pri jahalnici in trg v kolodvorski ulici. Marijin trg mora se kolikor mogoče dobro regulirati, saj je vendar v mnogih ozirih središče mesta in to zadošča, da se opravičim, če zahtevam ravno za to regulacijo precejšnjo požrtvovalnost. Hišne skupine treba bo staviti tako, kot zahteva to pročelje cerkve in smer Francovega mosta. Arkade in spomeniki — slednji nikakor ne bodo prometa ovirali — označevali bodo ta trg in mu vstvarili karakteristično jednotno lice.

Poslopje — od mosta na levi —, ki je nekoliko vzvišeno, in ki ga krasé arkade, posvetilo bi se lahko slavljencem in služilo bi tako kot ostali trg javnim namenom.

Trg Cesarja Jožefa ima kaj pripravno lego in obliko; spreminjati ga ne bi trebalo nikakor, spopolniti bi mu bilo le treba mejo na strani proti Gradu. Mislim si, da je najboljšé ondi nastaniti požarno brambo v jednonadstropnem poslopju, v pritličju arkade. Tako poslopje bilo bi za lepoto trga odločilno.

Nujno potrebno zdi se mi tudi, da se ohrani mal trg nasproti „Slonu“. Ravno ta trg, kot tudi gorenji kót Križevniškega trga je kar vstvarjen, da se ondi

postavijo spomeniki. Spomenik na križevniškem trgu stal bi ravno tam, kjer se Rimska cesta in Vegova ulica križati. Nekteri spomeniki bi se tudi lahko postavili nasproti kolodvoru, pred sv. Petra cerkvijo, pred novo vojašnico (trg pred cerkvijo Srca Jezusovega), morda tudi na mestnem trgu (iz katerega bi se deloma odpravilo trgovanje) v obližju mestne hiše.

Javni vrtovi, igrališča.

Na Gradu — vsaj na precejšnjem kosu Grada — treba bi bilo marsikaj preurediti: treba je potov, stezâ, razgledov, počivališč, paviljonov, vremenskih hišic itd. Grad bi postal na ta način tudi pristopnejši od sedaj. Vse to bi se moralo v teku let napraviti in treba je, da se že sedaj na to misli.

Nova pota na grad naj bi se napravila pri Hradeckega mostu in pri mestni hiši.

Ni li nihče tolik prijatelj in mecen mesta, da bi napravil na Cesar-Jozefovem trgu v smeri projektirane centrale požarne brambe lep, veličasten in dostojen dohod na Grad in ga podaril mestu?

Za mesto toli značilno poslopje na Gradu mora na vsak način ostati.

V novih mestnih okrajih razdelil sem primerno parke; vsak park bil bi ob jednom tudi otroško igrišče.

Dršališča stavljal sem v Trnovsko predmestje in ob železnici blizu tobačne tovarne, vse seveda onkraj mestnega pasa. — Tu bi bilo tudi mogoče napraviti drkališče (Rennbahn.)

Tržišča. (Markthallen.)

Mogoče in primerno je postaviti tržišča le ob bregove Ljubljanske. Izbral sem za to prostor ob Francovem mostu, kjer bi bilo treba precejšnjo skupino hiš podreti.

Manjše trgovišče mislim si prvemu nasproti, na nasprotnem bregu Ljubljani. V Ljubljani ni tako hudih viharjev in vetrov, da bi znatno ovirali ljudi pri njih delu. Zaradi tega zadoščajo tržišča, ki so na vse strani odprta in kolikor mogoče primitivno konstruirana, oblika temelja (Grundriss) bila bi eliptična. V sredini bil bi prostor, vse skupaj krije seveda streha, ob tem imeli bi prodajalci svoje mize, kupovalci bi pa kupovali in hodili ob tem srednjem prostoru, in pred vremenskimi nezgodami varovalo bi jih predstrešje.

Za prodajalce rakov, rib itd. tudi ne bi bilo težavno poiskati pripravnega prostora ob bregovih Ljubljaniče. Trg za lesovino je projektiran v Trnovem.

Zdravstvene naprave.

Novo vojaško bolnico trebalo bi zidati onkraj mestnega pasu na Poljanskem predmestju in jo sezidati kot posebno skupino poslopij, ki bi bila od bližnjih skupin čisto osamljena.

Želeži je tudi, da se vojaško oskrbovališče (Verpflegsmagazin) spravi v bližino pokopališča ali sploh v severo-vzhodni kót mesta (onkraj mestnega pasu).

Tovarne imajo dovolj prostora na severni strani južnega kolodvora ob obeh straneh Dunajske ceste, in gledati bi bilo na to, da se samo ondi zidajo.

V mestu toli potrebna dobro razvrščena ljudska kopališča morajo se napraviti.

Javna poslopja.

Monumentalne stavbe ob Lattermanovem drevedu so žalibože tako neprimerno razvrščene, da jih je težko v harmonično celoto združiti. Druzega ne preostaja kot to, da se kolikor mogoče ozira na Ces. Franc-

Jožefovo cesto (ozir. Lattermanov drevored) in na ulico, ki je projektirana med Uršulinskim samostanom in „Čitalnico“ (vzporedna in jednako široka s prvo) in se jih smatra za vodilne črte (Orientierungslinien) in predela v avenue-je; ob njih naj bi se namreč zidale monumentalne stavbe z arhitektoničnim zaključkom (monumentalni vodnjak, obelisk, spomenik, pročelje kake palače i. t. d.) na Tivoljski strani.

Vse to velja tudi za Erjavčevo cesto. Označene ceste imajo toli ugodno lego, da jih je brez večje težave mogoče spremeniti v najlepše moderne ceste. Sledeča poslopja bi bila tu po mojem mnenju kaj na mestu: novo poslopje vojaško poveljništvo, (nasproti novi pošti, kjer je zdaj vojaška bolnica), kazina za častnike, poslopje za klube, novo poslopje za vlado (ob Erjavčevi cesti), šola za petje in godbo sploh, mestno kopališče, morda tudi novo gimnazijsko poslopje.

Poleg tega bi se sezidalo ondi poslopje s koncertno dvorano (na prostoru sedanje deželne bolnice). Šole zidale naj bi se ob novem trgu pri jahalnici in pri cerkvi Srca Jezusovega.

Cerkve.

Cerkvi projektiram dve: jedno na Karlovsko drugo na Poljansko cesto. (Slednja je že definitivno določena.)

K o n e c.

Vse, kolikor in kar sem spreminjal pri trgih in cestah, prilagodil sem principijelno kolikor sem le mogel, tradicionalnemu u značaju mesta. Čisto tehničnih vprašanj se nisem lotil, ker nisem imel za tako delo dovolj

pripomočkov. Upam pa, da jim v nobenem oziru ne nasprotujem, in prepričan sem, da sem s svojim načrtom pripomogel, da se čim preje določi temelj, na katerem se mora razvijati nova Ljubljana.

Vsi krogi naj delujejo na to, da priprosto pa dostojno okrasé svoja stanovališča in tako sodelujejo pri prenovitvi mesta in če vsak po svoje za to deluje, sem prepričan, da se bo Ljubljana iz razvalin prenovljena povspela, da postane najlepše provincijalno mesto, da postane ponosno narodno središče.

